

ส่วนวิจัยธุรกิจ 1 ฝ่ายวิจัยธุรกิจ
พฤศจิกายน 2560

ส่องเทรนด์โลก

ส่องตลาดข้าวแอฟริกา : ไนจีเรีย

เบนิน และเซเนกัล

เมื่อเอ่ยถึงทวีปแอฟริกา หลายคนอาจไม่คุ้นเคยนัก และบางท่านอาจยังติดภาพว่าแอฟริกาต้องเป็นสถานที่แห้งแล้ง ประชากรยากจน มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก แต่ความจริงแล้วทวีปแอฟริกาถือเป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่มีศักยภาพจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และจำนวนประชากรที่สูงถึง 1,216 ล้านคน ในปี 2559 หรือมากที่สุดเป็นอันดับ 2 รองจากทวีปเอเชีย อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ยังมีอายุน้อย เมื่อประกอบกับเศรษฐกิจของหลายประเทศในทวีปแอฟริกากำลังขยายตัว ทวีปแอฟริกาจึงเป็นที่จับตามองของทั่วโลกว่าจะเป็นอีกภูมิภาคที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกในระยะถัดไป

ด้วยทวีปแอฟริกาที่มีจำนวนประชากรมากและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีกมากในอนาคต ทำให้ความต้องการบริโภคอาหารของทวีปแอฟริกาสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว ซึ่งสินค้าอาหารสำคัญชนิดหนึ่งที่ไทยส่งออกไปทวีปแอฟริกาเป็นจำนวนมากในแต่ละปีก็คือ ข้าว จากสถิติของกระทรวงเกษตรสหรัฐฯ (U.S. Department of Agriculture: USDA) ระบุว่าในปี 2559 แอฟริกานำเข้าข้าวรวม 12.6 ล้านตัน โดยมีไทยเป็นหนึ่งในแหล่งนำเข้าสำคัญ ส่องเทรนด์โลกฉบับนี้จึงจะพาท่านผู้อ่านไปรู้จักกับตลาดข้าว ตลอดจนพฤติกรรมและความนิยมในการบริโภคข้าวของประเทศที่น่าสนใจในทวีปแอฟริกา ดังนี้

🌱 **ไนจีเรีย** เป็นประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการค้าน้ำมัน ขณะที่ภาคการเกษตรเติบโตไม่ทันกับจำนวนประชากรในประเทศซึ่งมีมากถึงราว 170 ล้านคน (มากที่สุดในทวีปแอฟริกา) ทำให้ไนจีเรียเป็นประเทศผู้นำเข้าอาหารหลายรายการ โดยเฉพาะข้าวซึ่งไนจีเรียเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวอันดับ 2 ของโลก รองจากจีน อีกทั้งยังเคยเป็นตลาดส่งออกข้าวอันดับ 1 ของไทยอยู่หลายปี ทั้งนี้ ในปี 2559 ไนจีเรียมีผลผลิตข้าวรวม 3.5 ล้านตัน ขณะที่มีความต้องการบริโภคข้าวถึง 6 ล้านตัน (คิดเป็นอัตราเฉลี่ย 33.1 กิโลกรัมต่อคนต่อปี) จึงต้อง

กล้วย หรือกล้วยกล้วย (Plantain)

เป็นพืชในสกุลเดียวกับกล้วย พบบ้างมากในทวีปแอฟริกา มีแป้งมากกว่า และมีน้ำตาลน้อยกว่ากล้วย ชาวแอฟริกา นิยมนำมาประกอบอาหาร

Fried Ripe Plantains

หมายเหตุ : ภาพประกอบจาก goo.gl/Rff1D7 และ goo.gl/ySQPu2

นำเข้าข้าวกว่า 2 ล้านตัน ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นข้าวเหนียว โดยมีแหล่งนำเข้าข้าวสำคัญคือ ไทย อินเดีย และบราซิล

แม้ข้าวจะเป็นหนึ่งในอาหารหลักของชาวไนจีเรีย แต่การผลิตข้าวในไนจีเรียยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค เนื่องจากการเพาะปลูกข้าวยังต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก เพราะไนจีเรียมีพื้นที่ชลประทานไม่ถึงร้อยละ 5 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมด ประกอบกับการขาดเทคโนโลยีการเพาะปลูก และขาดการพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ทนทานต่อโรคพืช วัชพืช และแมลงศัตรูพืช ทำให้การเพิ่มผลผลิตเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ ข้าวสารที่ผลิตในประเทศยังมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากโรงสีข้าวส่วนใหญ่ในไนจีเรียเป็นโรงสีขนาดเล็กที่ใช้เทคโนโลยีล้าหลัง ทำให้ข้าวที่สีได้มักมีก้อนกรวดและสิ่งสกปรกเจือปน ด้วยเหตุนี้ชาวไนจีเรียที่มีรายได้สูงในเมืองจึงนิยมบริโภคข้าวที่นำเข้า แม้ว่าจะมีราคาสูงกว่าข้าวที่ผลิตในประเทศ เพราะมองว่ามีคุณภาพดีกว่า อีกทั้งข้าวยังเป็นอาหารหลักที่รับประทานได้สะดวกและสามารถนำมาปรุงเป็นเมนูอาหารได้ง่ายกว่าอาหารหลักชนิดอื่น (อาทิ มันสำปะหลัง มันเทศ ข้าวสาลี กล้วย ข้าวฟ่าง) ที่ชาวไนจีเรียบริโภค ส่วนผู้มีรายได้น้อยและประชากรที่อาศัยในชนบทใกล้พื้นที่เพาะปลูกจะเป็นกลุ่มที่บริโภคข้าวที่ผลิตในประเทศ แต่ก็มีการนำเข้าบางส่วนเลือกบริโภคอาหารหลักชนิดอื่นที่มีราคาถูกกว่าแทน

 เบนิน เป็นตลาดส่งออกข้าวอันดับ 1 ของไทยในปัจจุบัน ในปี 2559 เบนินมีผลผลิตข้าวรวม 1.3 แสนตัน ขณะที่มีความต้องการบริโภคข้าว 5.6 แสนตัน จึงต้องนำเข้าข้าวเพื่อบริโภคในประเทศกว่า 4 แสนตัน แต่ปรากฏว่าปริมาณนำเข้าข้าวรวมของเบนินในปี 2559 กลับสูงถึงกว่า 1.5 ล้านตัน เพราะการที่เบนินมีพรมแดนติดกับไนจีเรีย ทำให้เบนินมีบทบาทสำคัญในฐานะช่องทางสำรองในการส่งข้าวไปไนจีเรีย กล่าวคือ ในช่วงที่การนำเข้าข้าวของไนจีเรียมีอุปสรรค เช่น เมื่อรัฐบาลไนจีเรียปรับเปลี่ยนภาษีนำเข้าข้าวจากร้อยละ 53 เป็นร้อยละ 113 ในปี 2556 หรือตั้งแต่ปลายปี 2558 ที่ไนจีเรียประสบปัญหาขาดแคลนเงินดอลลาร์สหรัฐ ผู้นำเข้าในไนจีเรียจะหันมานำเข้าข้าวผ่านพรมแดนเบนินแทน ทำให้สถิติการนำเข้าข้าวของเบนินเพิ่มขึ้นสวนทางกับสถิติการนำเข้าข้าวของไนจีเรียที่ลดลง โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า ข้าวที่เบนินนำเข้าเพิ่มขึ้นในช่วงดังกล่าวคือ ข้าวเหนียว ซึ่งเป็นชนิดข้าวที่ชาวไนจีเรียมอบบริโภค

สำหรับการบริโภคในประเทศเบนิน ชาวเบนินส่วนใหญ่บริโภคข้าวโพดเป็นอาหารหลัก จึงมีการเพาะปลูกข้าวโพดมากที่สุด ขณะที่การเพาะปลูกข้าวยังมีไม่มากนัก และปริมาณการผลิตแทบไม่เพิ่มตลอดหลายปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ปริมาณการบริโภคข้าวของชาวเบนินก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และข้าวก็เข้าไปอยู่ในอาหารจานหลักของชาวเบนินมากขึ้น เนื่องจากข้าวสามารถนำมาปรุงเป็นอาหารได้ง่าย ชนิดข้าวที่ชาวเบนินนิยมบริโภคคือ ข้าวหอมและข้าวขาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าวที่นำเข้าและมีวางจำหน่ายทั่วไป ส่วนผลผลิตข้าวในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นข้าวขาว ข้าวกล้อง หรือข้าวเหนียว ซึ่งเป็นข้าวที่มีรสชาติเฉพาะตัวและมีคุณค่าทางอาหารสูง แต่กลับไม่เป็นที่นิยมเพราะชาวเบนินมองว่าเป็นข้าวคุณภาพต่ำ ข้าวที่เพาะปลูกในเบนินราว 2 ใน 3 จึงถูก

จำหน่ายเป็นข้าวเปลือกให้แก่เทรดเดอร์ชาวไนจีเรีย ซึ่งให้ราคาสูงและจ่ายเงินให้เกษตรกรเร็วกว่าการจำหน่ายข้าวเปลือกในเบนิเอง สำหรับข้าวส่วนที่เหลือจะถูกจำหน่ายเพื่อบริโภคในชนบทใกล้ๆ กับแหล่งผลิต

Thieboudienne

อาหารพื้นเมืองของเซเนกัล
ประกอบด้วยปลาย่าง ปลาหมัก
(marinated fish) ซอสมะเขือเทศ
และผักชนิดต่างๆ

หมายเหตุ : ภาพประกอบจาก https://senegaleando.files.wordpress.com/2013/05/1339811513e0999a_.jpg

🌿 เซเนกัล เป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวอันดับ 8 ของโลก และเป็นผู้นำเข้าข้าวอันดับ 13 ของไทยในปี 2559 เซเนกัลเป็นประเทศในทวีปแอฟริกาที่มีอัตราการบริโภคข้าวสูงถึง 110 กิโลกรัมต่อคนต่อปี (เทียบกับไทยที่ 132 กิโลกรัมต่อคนต่อปี) โดยในปี 2559 เซเนกัลมีความต้องการบริโภคข้าว 1.6 ล้านตัน ขณะที่ผลผลิตข้าวในประเทศมีเพียง 6 แสนตัน จึงต้องนำเข้าข้าวราว 1 ล้านตัน โดยมีแหล่งนำเข้าสำคัญ คือ อินเดีย ไทย และบราซิล นอกจากนี้ เนื่องจากความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบกับโรงสีใช้กำลังการผลิตได้ไม่เต็มที่ เพราะมีผลผลิตข้าวไม่เพียงพอ ทำให้ข้าวที่ผลิตในประเทศมีต้นทุนค่อนข้างสูง ชาวเซเนกัลจึงนิยมบริโภคข้าวนำเข้ามากกว่า เพราะมีคุณภาพดีและมีราคาถูกกว่าข้าวในประเทศ

ความต้องการบริโภคข้าวของชาวเซเนกัลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามการเปลี่ยนแปลงของชนชั้นกลางที่หันมาบริโภคข้าวแทนข้าวฟ่างมากขึ้น ชนิดข้าวที่ชาวเซเนกัลนิยมบริโภค คือ ปลาย่าง โดยเฉพาะปลาย่างหอม ที่นิยมใช้ทำอาหารพื้นเมือง อาทิ Thieboudienne ทั้งนี้ ข้าวที่จำหน่ายในเซเนกัลมักบรรจุถุงขนาด 25 กิโลกรัม หรือ 50 กิโลกรัม นอกจากนี้ ยังมีข้าวหอมบรรจุถุงขนาด 1 กิโลกรัม และ 5 กิโลกรัม เพื่อให้ผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อไม่มากพอที่จะซื้อข้าวหอมขนาดถุง 50 กิโลกรัม สามารถซื้อข้าวหอมบรรจุถุงขนาดเล็กไปรับประทานในโอกาสพิเศษได้เป็นครั้งคราว

การศึกษาตลาดข้าวในแอฟริกาจึงไม่ใช่แค่การประมาณการส่วนต่างของการผลิตและบริโภคข้าวในแอฟริกา หรือเป็นการมองทั้งทวีปแอฟริกาว่าเป็นตลาดเดียวกันซึ่งจะมีรสนิยมและความต้องการข้าวที่เหมือน ๆ กัน แต่ควรทำความเข้าใจวัฒนธรรมการบริโภคข้าวที่ต่างกันของแต่ละประเทศในทวีปแอฟริกาอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถเจาะตลาดข้าวแอฟริกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Disclaimer : ข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏ เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และการเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจเท่านั้น โดยธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยจะไม่รับผิดชอบในความเสียหายใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการที่มีบุคคลนำข้อมูลนี้ไปใช้ไม่ว่าโดยทางใด